

کتابشناسی بحار الانوار

ناصرالدین انصاری

«بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمة الاطهار» - عليهم السلام - بزرگ‌ترین دایرةالمعارف علمی شیعه است که علامه مجلسی با گردآوری و نگارش آن شیعه امامیه را و مدار خود کرد.

این کتاب در ۲۵ جلد تدوین یافته و به وسیله مرحوم حاج محمد حسن امین‌الضرب اصفهانی - کمپانی - به چاپ رسیده و در چاپ جدید در ۱۱۰ جلد چاپ شده است.

فهرست این دایرةالمعارف بدین قرار است:

* جلد اول (ج ۱ و ج ۲ چاپ جدید)

کتاب عقل و جهل و فضیلت علم و علماء و طبقات آنها، حجیت اخبار و قواعد کلیه ای که از اخبار به دست آمده است و نکوهش قیاس.

مقدمه کتاب در بیان اصول و کتاب‌هایی است که بحار از آنها فراهم گشته و توثیق مصادر و اختلافی که در مصادر است و بیان رموزی که در کتاب به کار رفته و خواننده باید از آن رموز آگاه باشد و اصطلاحات مؤلف در اختصار اسناد و غیر اینها.

* جلد دوم (ج ۳ و ج ۴ چاپ جدید)

کتاب توحید، صفات سلبيه و ثبوتیه (غیر عدل) و اسماء حسنی خداوند و شرح برخی خطبه‌ها و کتاب توحید مفضل و رساله اهلیجه - منسوب به امام صادق (ع).

* جلد سوم (ج ۵ تا ج ۸ چاپ جدید)

کتاب عدل و مشیت و اراده و قضا و قدر، هدایت و ضلالت، امتحان و طینت و میثاق، و آنچه مربوط به آنها است و توبه، فلسفه احکام، مقدمات مرگ و برزخ و قیامت، و وحشت از عالم برزخ و قیامت، شفاعت و وسیله، بهشت و دوزخ.

* جلد چهارم (ج ۹ و ج ۱۰ چاپ جدید)

کتاب احتجاجات و مناظرات پیامبر اکرم و ائمه اطهار (ع) و برخی دانشمندان و تمام کتاب علی بن جعفر.

* جلد پنجم (ج ۱۱ تا ج ۱۴ چاپ جدید)

داستان پیامبران - از حضرت آدم تا پیامبر خاتم - و اثبات عصمت انبیاء و پاسخ به اشکالات مطرح شده پیرامون عصمت پیامبران.

* جلد ششم (ج ۱۵ تا ج ۲۲ چاپ جدید)

زندگانی پیامبر اکرم از هنگام ولادت تا وفات و داستان اجداد آن حضرت و شرح حقیقت معجزه و اعجاز قرآن و شرح حال ابوذر و مقداد و عمار و سلمان و برخی دیگر از اصحاب پیامبر.

* جلد هفتم (ج ۲۳ تا ج ۲۷ چاپ جدید)

در مشترکات زندگانی ائمه اطهار (ع) و شرایط امامت، و آیاتی که در وصف آنان نازل شده است، چگونگی تولد ائمه دین و عجایب شوون آنها، دانش آنان و برتری ایشان بر پیامبران گذشته، ثواب دوستی آنان و فضیلت فرزندان ایشان و در آخر کتاب برخی از مناظرات شیخ مفید و سید مرتضی و شیخ طوسی در تفضیل ائمه.

* جلد هشتم (جلد ۲۸-۳۴ چاپ جدید)

در فتنه‌هایی که پس از پیامبر - صلی الله علیه و آله - روی داد؛ شرح حال خلفای سه گانه و آنچه در روزگار آنان رخ داد، داستان جنگ‌های جمل، صفین، نهروان و غارت‌های معاویه در نواحی عراق، شرح حال برخی یاران علی (ع) و شرح قسمتی از اشعار منسوب به امیرالمؤمنین و شرح بعضی از نامه‌های حضرت.

* جلد نهم (ج ۳۵ تا ج ۴۲ چاپ جدید)

در احوال امیرالمؤمنین از ولادت تا شهادت، سرگذشت ابوطالب و ایمان آن حضرت (ع) و نصوص بر ائمه اطهار و اینکه دوازده نفر هستند و احوال گروهی از اصحاب علی (ع).

* جلد دهم (ج ۴۳ تا ج ۴۵ چاپ جدید)

سرگذشت حضرت فاطمه زهرا، امام حسن و امام حسین - عليهم السلام - و خونخواهی مختار از قاتلین کربلا.

* جلد یازدهم (ج ۴۶ تا ج ۴۸ چاپ جدید)

داستان زندگی حضرات: امام سجاد، امام باقر، امام صادق و امام کاظم - عليهم السلام - و برخی از اصحاب و فرزندان آن بزرگواران.

* جلد دوازدهم (ج ۴۹ و ج ۵۰ چاپ جدید)

شرح حال حضرت امام علی بن موسی الرضا، محمد بن علی

الجواد، امام هادی و امام عسکری - علیهم السلام - و زندگانی برخی از یاران و شاگردان ایشان.

* جلد سیزدهم (ج ۵۱ تا ج ۵۳ چاپ جدید)

شرح زندگانی حضرت بقیة الله الاعظم - ارواح من سواه فداء - و اثبات رجعت.

* جلد چهاردهم (ج ۵۴ تا ج ۶۳ چاپ جدید)

آسمان و جهان، لوح، قلم، عرش، کرسی، پرده های حجاب، اثبات حدوث جهان، آسمان ها، ستارگان، سیارات، جن و ملائکه و اقسام آنها، زمین، عناصر، موالید، معادن، گیاهان، جانوران و خواص آنها، صید و ذبح حیوانات، حلال و حرام آنها، منافع ادویه، میوه جات، سبزیجات، عقاقیر و خواص طبی آنها، انسان، نفس، روح، تشریح بدن، علم طب، وضع جغرافیایی شهرها، بقعه ها، صحراها، دریاها و نقاط مختلف زمین، احکام ظروف از نظر فقه اسلامی، کتاب طب النبوی و طب الرضا.

* جلد پانزدهم (ج ۶۴ تا ج ۷۲ چاپ جدید)

در ایمان و کفر و صفات مؤمنین و فضایل ایشان و کفر و اخلاق ناپسند در چهار قسمت:

الف. شرایط ایمان، صفات مؤمنین و فضیلت های شیعیان و صفات آنها (ج ۶۴ و ج ۶۵).

ب. اخلاق شایسته و اسباب نجات انسان (ج ۶۶ تا ج ۶۸).

ج. اخلاق ناشایست، کفر و شاخه های آن (ج ۶۹ و ج ۷۰).

د. آداب معاشرت (ج ۷۱ و ۷۲).

* جلد شانزدهم (ج ۷۳ چاپ جدید)

در آداب و سنن، زینت ها، تجملات، پاکیزگی و سرمه کشیدن، استعمال عطریات و روغن ها، مسکن، خواب و بیداری، مسافرت، نواهی و گناهان و حدود آنها.

* جلد هفدهم (ج ۷۴ و ج ۷۵ چاپ جدید)

این مجلد در بر گیرنده مواعظ و حکمت های خداوند در قرآن کریم و گفتار گهربار پیامبر اکرم و ائمه اطهار - علیهم السلام - و رساله مفصل بن عمر به شیعیان و حکایت بلوهر و بوداسف است.

* جلد هجدهم (ج ۷۷ تا ج ۸۸ چاپ جدید)

این جلد در دو بخش است:

الف. در طهارت و مسائل آن.

ب. در صلاة و احکام آن، همراه با رساله «ازاحة العلة» شاذان بن جبرئیل قمی در شناخت قبله و دعا های هفته و صلوات مخصوصه و نماز های عید فطر و قربان و آیات و حاجت.

* جلد نوزدهم (ج ۸۹ تا ج ۹۲ چاپ جدید)

این جلد نیز در دو بخش تدوین شده است:

الف. فضایل قرآن، آداب و ثواب قرائت آن، اعجاز قرآن و

تمام تفسیر نعمانی.

ب. ذکر و اقسام آن، دعا و شرایط آن، تعویذات، حرزها، دعای دردها، ادعیه هفته، ماه و سال و صحیفه ادريس پیامبر - علیه السلام.

* جلد بیستم (ج ۹۳ تا ج ۹۵ چاپ جدید)

در زکات و صدقه، خمس، کتاب روزه و اعمال سال

* جلد بیست و یکم (ج ۹۶ و قسمتی از ج ۹۷ چاپ جدید)

در اعمال حج و عمره، احوال مدینه، جهاد و مرابطه، امر به معروف و نهی از منکر.

* جلد بیست و دوم (ادامه ج ۹۷ تا ج ۹۹ چاپ جدید)

در آداب زیارت ائمه اطهار - علیهم السلام - و کتاب المزار.

* جلد بیست و سوم (ج ۱۰۰ و بخشی از ج ۱۰۱ چاپ جدید)

در احکام عقود و ایقاعات از: مکاسب، تجارتات، دین و قرض، وصیت، ازدواج، طلاق و عتق.

* جلد بیست و چهارم (ادامه ج ۱۰۱ چاپ جدید)

در احکام لقطه، میراث، قصاص و دیات.

* جلد بیست و پنجم (ج ۱۰۲ تا ج ۱۰۷ چاپ جدید)

فهرست مصادر، اجازات، تمام فهرست منتجب الدین رازی، منتخب کتاب «سلافة العصر» سید علی خان شیرازی، اوایل کتاب های اجازات سید بن طاووس، اجازه بزرگ علامه حلّی برای بنی زهره، اجازه شهید اول و دوم و غیر ایشان تا زمان مؤلف بزرگوار - رحمة الله علیهم اجمعین.

اینک در این مقاله، به معرفی کتاب هایی که پیرامون بحار نگاشته شده است، می پردازیم. این کتاب ها اعم از ترجمه ها، تلخیص ها، مستدرک ها، معاجم و فهرست ها، شرح ها و حاشیه هاست و سعی بر آن شده است که از کتابی فروگذار نشود.

ترتیب کتاب ها بدین قرار است:

الف. تلخیص ها

ب. مستدرک ها

ج. معاجم و فهارس

د. حاشیه ها و تعلیق ها

ه. ترجمه ها

لازم به یادآوری است که:

در این نوشتار ۱۳۰ عنوان کتاب ها اعم از چاپی و خطی - که بعضی از آنها در چند مجلدند - معرفی گردیده است.

*

الف. تلخیص ها:

توضیح: جلد ۱۰۳ چاپ بیروت، فهرست بحار الانوار به خط مبارک علامه مجلسی است که به همان صورت افست شده است.

الف. تلخیص بحار الانوار:

۱. بنادر البحار (تلخیص و ترجمه جلد اول بحار)

سید علینقی فیض الاسلام اصفهانی (م ۱۴۰۶ق)

انتشارات فقیه، تهران، بی تا، وزیری، ۳۶۷ص.

۲. غوص البحار (تلخیص جلد اول تا چهارم بحار - از عقل و علم تا احتجاجات -)

رضا معینی اصفهانی، چاپ قم، ۱۳۶۳ ش، وزیری، ۴۴۰ ص.

۳. انوار البحار (تلخیص جلد اول تا پنجم بحار)

میرزا محمد بن محمد هادی نائینی (فائض)

(نابغه فقه و حدیث: ص ۹۸).

۴. جامع الانوار (تلخیص جلد هفتم بحار)

شیخ محمد تقی بن محمد باقر اصفهانی معروف به آقانجفی

(م ۱۳۳۲ ق)، به اهتمام: سید محمود حسینی تویسرکانی، چاپ

اصفهان، ۱۲۹۷ ق.

۵. تلخیص جلد هفتم بحار

آقارضی بن محمد نصیر بن ملا عبدالله مجلسی اصفهانی - نوه

برادر علامه مجلسی -

(الذریعة، ج ۲۰، ص ۱۹۷).

۶. تلخیص جلد هفتم بحار

آقا شیخ حسن میانجی

(الذریعة، ج ۴، ص ۴۲۳).

۷. تلخیص جلد هشتم بحار

شیخ حسن میانجی

(الذریعة، ج ۴، ص ۴۲۳).

۸. تلخیص جلد یازدهم بحار

محدث بزرگوار حاج شیخ عباس قمی (۱۲۹۴-۱۳۵۹ ق)

(فوائد الرضویه، ص ۲۲۲).

۹. تلخیص جلد سیزدهم بحار

از مؤلفی ناشناخته، نسخه خطی ش ۳۲۶۸ کتابخانه وزیری یزد،

فهرست کتابخانه وزیری، ج ۵، ص.

۱۰. تلخیص جلد چهاردهم بحار (کتاب «السماء والعالم»)

شیخ محمد باقر شریعتی اصفهانی (م ۱۴۰۸ ق)، قم،

۱۴۰۶ ق. ج ۱، وزیری، ۴۹۲ ص. ج ۲، وزیری، ۴۷۲ ص.

ج ۲، وزیری، ۴۸۰ ص.

۱۱. جوامع الحقوق (تلخیص ج ۱۶ بحار - کتاب العشرة -)

آقانجفی اصفهانی: شیخ محمد تقی بن شیخ محمد باقر بن

شیخ محمد تقی صاحب «هدایة المسترشدين»

(م ۱۱ شعبان ۱۳۳۲ ق)، چاپ اصفهان، ۱۲۹۷ ق

۱۲. تلخیص رابع چهارم جلد هجدهم بحار

ملا محمد حسین بن یحیی نوری - از شاگردان علامه مجلسی،

یا تحقیقات و اضافات دیگر به ویژه در شرح دعای سمات، تاریخ

تألیف: ۱۱۲۷ ق

(الذریعة، ج ۲۲، ص ۲۰۶)

۱۳. تلخیص جلد نوزدهم بحار (کتاب الدعاء)

ملا محمد تقی نجفی گلپایگانی (م ۱۲۹۳ ق)

(الذریعة، ج ۲۰، ص ۱۰۹)

۱۴. تلخیص جلد بیست و دوم بحار (کتاب المزار)

اثر یکی از دانشمندان گرگان

(الذریعة، ج ۲۰، ص ۲۰۸)

۱۵. تلخیص بحار الانوار

شهید میرزا ابراهیم بن حسین بن علی بن عبدالغفار دنبلی

خوبی (۱۲۴۷-۱۳۲۵ ق)

نسخه خطی ش ۲۷۸ کتابخانه مرحوم آیت الله مرعشی - قم

(فهرست کتابخانه مرعشی، ج ۱، ص ۳۰۶).

۱۶. تلخیص بحار الانوار

میرزا محمد صادق شیرازی (م ۱۳۴۹ ق) - شاگرد آخوند

خراسانی و استاد اجازه آیت الله نجفی مرعشی - مؤلف در این

کتاب مکررات و اخباری را که عقل های مردم تحمل آن را ندارند،

حذف کرده است.

(الذریعه، ج ۴، ص ۴۲۱)

۱۷. حدیقة الازهار فی تلخیص البحار

میرزا محمد بن عبدالنبی نیشابوری - اخباری مقتول - (م ۱۲۳۲ ق)

(الذریعة، ج ۶، ص ۳۸۰)

۱۸. درر البحار (منتخب بحار الانوار)

ملا محمد تقی بن محمد نوری

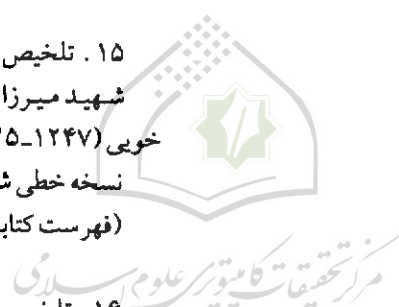
نسخه خطی ش ۶۶۵۹۶ کتابخانه مجلس شورای اسلامی،

تاریخ نگارش: ۱۲۷۲ ق

(فهرست کتابخانه مجلس، ج ۱۵، ص ۲۱۴).

۱۹. سفن النجاة (سفر النجاة) فی احوال السادة الهداة،

شیخ غلامحسین نجف آبادی اصفهانی روضه خوان (م ۱۳۴۵ ق)

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

کتابخانه بحار الانوار

- این کتاب در سه جلد بوده است :
 ج ۱ : ابواب عقل و جهل تا آخر معاد
 نسخه خطی ش ۳۱۰۴ کتابخانه مجلس شورای اسلامی
 ج ۲ : مناقب پنج تن تا آخر رجعت
 نسخه خطی کتابخانه حسینییه شوشتریها - نجف
 ج ۳ : در امامت
 چاپ تهران، ۱۳۰۱ ق
 (الذریعة، ج ۸، ص ۱۱۹).
- ۲۵ . وجیزة البحار = جواهر اخبار الانوار فی مناقب الائمة الاطهار علیهم السلام
 ملا محمد بن علی اصغر قاینی
 در این کتاب تنها اسناد احادیث حذف و ترتیب بحار مراعات شده است .
 نسخه خطی آن - مورخ ۱۲۵۸ ق - به ش ۲۰۲۸ در کتابخانه مرحوم آیت الله نجفی موجود است .
 (فهرست کتابخانه مرعشی، ج ۶، ص ۳۵).
- ۲۶ . شمائل علی علیه السلام فی القرآن و السنة (المستخرج من بحار الانوار)
 شیخ طالب سنجری، چاپ بیروت، ۱۴۱۴ ق / ۱۹۹۴ م .
- ۲۷ . معارک الاسلام الكبرى
 ۲۸ . السیرة النبویة - صلی الله علیه وآله -
- ۲۹ . السیرة العلویة - علیه السلام -
 این سه کتاب نیز نگاشته نویسنده فوق بوده و در بیروت، به زودی به چاپ می رسد .
- ب . مستدرکات بحار :
 ۱ . جنة المأوی فی من فاز بقاء الحجة و معجزاته فی الغیة الكبرى
 حاج میرزا حسین نوری طبرسی (م ۱۳۲۰ ق) صاحب «مستدرک الوسائل»، این کتاب مستدرک جلد ۱۲ بحار و شامل ۵۱ حکایت می باشد .
 تاریخ تالیف : ۱۳۰۲ ق، چاپ دوم، تهران، ۱۳۳۳ ق (تصحیح : میرزا موسی تهرانی)
 ۲ . دارالسلام فی من فاز بسلام الامام
 شیخ محمود میثمی عراقی (م ح ۱۳۱۰ ق) صاحب «قوامع، جوامع و لوامع» این کتاب مستدرک باب «من رأى الحجة (ع)» جلد سیزدهم بحار است .
- این کتاب در ۱۴ جلد - ویژه حضرات معصومین علیهم السلام - و تلخیص بحار بوده است .
 ج ۵ : سفینه النجاة (زندگانی امام حسین علیه السلام)، در ۲ جلد
 ج ۱۴ : الشمس الطالعة فی ظهور صاحب الانوار الساطعة - زندگانی امام عصر علیه السلام -
 (الذریعة، ج ۱۲، ص ۱۹۲ و ۲۰۲، ج ۱۴، ص ۲۲۳).
- ۲۰ . شرح نهج البلاغه المقتطف من بحار الانوار
 تنظیم : علی انصاریان، تصحیح : مرتضی حاجعلی فرد، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۴۰۸ ق، ج ۳، وزیری : ۵۲۲ ص (خطبه ها) + ۵۷۶ ص (خطبه ها) + ۵۹۷ ص (نامه ها و حکمتها)
- ۲۱ . کشف الاسرار و هو المودجة من بحار الانوار
 (در عجایب مخلوقات و سودها و زیان های آنان)
 شیخ محمد تقی آقا نجفی اصفهانی (م ۱۳۲۲ ق)
- ۲۲ . منتخب بحار الانوار
 ملا محمد صادق بن محمد زمان کاشانی اصفهانی (ق ۱۲ هـ)
 در این کتاب آیات و اسناد احادیث و برخی از روایات حذف و بیانات علامه مجلسی مختصر شده و آنچه را که اهمیت بیشتری داشته، نقل شده است .
 پایان تالیف : ۱۱۳۰ ق .
 نسخه خطی ش ۲۳۶۴ کتابخانه آیت الله نجفی - قم
 (فهرست کتابخانه مرعشی، ج ۶، ص ۳۴۱).
- ۲۳ . منتخب بحار الانوار الجامع لماورد من الاخبار الخاصة بآثار الاخيار
 مولی محمد هادی بن مرتضی بن محمد مؤمن بن شاه مرتضی - نوه برادر محدث فیض کاشانی -
 وی در زمان زندگانی علامه مجلسی آنرا انتخاب نموده و مکررات و اسانید و بسیاری از بیان های بحار را اسقاط کرده و در یک مقدمه (در دو بخش) و دوازده کتاب، آنرا تدوین نموده است . برخی مجلدات آن در کتابخانه مدرسه سپهسالار (شهید مطهری) موجود است .
 (فهرست کتابخانه مدرسه سپهسالار، ج ۱، ص ۳۱۶ و الذریعة، ج ۲۲، ص ۳۷۶).
- ۲۴ . نور الانوار = درر البحار
 ملا نورالدین اخباری : محمد بن مرتضی بن محمد مؤمن بن شاه مرتضی - نوه برادر ملا محسن فیض کاشانی - (زنده در ۱۱۱۵ ق) .

ملا محمد رضا بن عبدالمطلب تبریزی - قاضی عسکر سلطان -
 از شاگردان شیخ مهدی فتونی عاملی
 تاریخ تالیف: ۱۱۷۸ هـ. ق
 مؤلف در ابتدای هر حدیث صفت خبر، و پس از ذکر راوی خبر
 حال او را نیز معلوم می نماید. این کتاب در هفت جلد بزرگ بوده و
 جلد هشتم آن ناتمام بوده و شیخ عبدالنبی قزوینی صاحب «تتمیم امل
 الأمل» بر آن تقریظی در ۶۰ سطر نگاشته است.
 (الذریعة، ج ۱۳، ص ۷ و ج ۱۴، ص ۱۹۹-۲۰۰).
 ۱۱. عوالم العلوم والمعارف والاحوال من الآيات والاخبار
 والاقوال
 شیخ عبدالله بن نورالله بحرانی اصفهانی - از افاضل شاگردان
 علامه مجلسی -

این کتاب ترتیب و تنقیح و تتمیم «بحار الانوار» است.
 عوالم - حدیث الغدیر -، ص ۳۰ (چاپ ۱۴۱۳ ق، قم)
 ۱۲. مستدرک الوافی
 ملا محمد هادی بن شاه مرتضی بن محمد مؤمن کاشانی - نوه
 برادر ملا محسن فیض - در آن تمام اخباری را که در وافی نبوده، تنها
 با استفاده از بحار استدراک کرده است و از آنجا که وافی منحصر بر
 کتب اربعه و بحار مشتمل بر اخبار غیر کتب اربعه است، در حقیقت
 این کتاب مستدرک بحار نیز شمرده می شود.
 (الذریعة، ج ۲۱، ص ۶-۷).

ج. معاجم و فهارس بحار:

۱. التطبيق بين السفينة والبحار بالطبعة الجديدة
 سید جواد مصطفوی (۱۴۰۹ ق)
 مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۴۰۳ ق / ۱۳۶۱ ش
 وزیری، ۳۰۰ ص
۲. در الاخبار فی فهرس بحار الانوار
 سید مهدی حجازی اصفهانی
 ر. ک: معجم رجال الافکر والادب، ص ۱۳۰.
۳. دلیل الآيات واسماء السور فی احادیث بحار الانوار
 مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی
 قم، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۴۱۲ ق
 وزیری، ۳۰۴ ص.
۴. سفينة البحار و مدينة الحكم والآثار
 حاج شیخ عباس محدث قمی (۱۲۹۰ یا ۱۲۹۴-۱۳ ذی الحجة
 ۱۳۵۹ ش) از بزرگان شاگردان محدث نوری صاحب «مستدرک»
 وزیری، سنگی (نسخ، به خط احمد نجفی زنجانی)، ج ۲:
 ۷۳۶ (لش) + ۷۴۱ (ص-ی)
 تهران، انتشارات عابدی، بی تا
 (جلد اول این کتاب در دو جلد وسیله محمد باقر ساعدی

تهران، اسلامیه، ۱۳۷۴ ق، وزیری، ۵۶۵ ص.
 ۳. معالم العبر فی استدراك البحار السابع عشر
 محدث نوری: حاج میرزا حسین طبرسی مازندرانی (م ۲۷
 جمادی الثاني ۱۳۲۰ ق)
 تاریخ تالیف: ۱۲۹۶ ق
 تصحیح: حاج میرزا محمد ارباب قمی (۱۲۷۳-۱۳۴۱ ق)
 ایشان یکی از علمای بزرگ و محدثین مشهور بود و دوره
 بحار الانوار - چاپ امین الضرب - را به دقت تصحیح نمود.
 تهران، ۱۳۰۳ ق (همراه با جلد ۱۷ بحار چاپ کمپانی)،
 رحلی، سنگی، ۱۷۷ ص (خط نسخ زین العابدین قمی)
 ۴. مستدرک مزار البحار (جلد بیست و دوم)
 حاج میرزا حسین نوری مازندرانی (متوفی ۲۷ جمادی الثاني
 ۱۳۲۰ ق)

(الذریعة، ج ۲۱، ص ۵).
 ۵. مستدرک اجازات بحار (جلد بیست و پنجم)
 میرزا محمد بن رجبعلی عسکری تهرانی (۱۲۸۱-۱۳۷۱ ق)
 این کتاب در شش مجلد بزرگ تدوین شده است.
 (الذریعة، ج ۲۱، ص ۴).
 ۶. ریاض الابرار (مستدرک اجازات بحار)
 سید محمد علی روضاتی اصفهانی
 این کتاب در بر گیرنده اجازات علما و مستدرک جلد ۲۵ بحار
 است.

۷. مستدرک بحار الانوار
 میرزا محمد عسکری تهرانی (۱۲۸۱-۱۳۷۱ ق)
 ایشان بسیاری از مجلدات و ابواب گوناگون بحار را استدراک
 نموده است.

(الذریعة، ج ۲۱، ص ۴).
 ۸. مستدرک البحار
 آیت الله سید محمد حجت کوهکمری (۱۳۱۰-۱۳۷۲ ق)
 (مستدرک اعیان الشیعه، ج ۱، ص ۱۵۵).
 ۹. حدایق العارفين
 ملا فضلعلی تبریزی ایروانی - صفا - (۱۲۷۸-۱۳۳۹ ق)
 ج ۱: در عقل و جهل
 ج ۲: در علم و جهد
 چاپ ۱۳۲۴ ق
 این کتاب مستدرک بحار با استفاده از کتب اربعه (کافی، فقیه،
 تهذیب و استبصار) و کتابهای: وافی، وسائل و مستدرک الوسائل
 است.
 (الذریعة، ج ۶، ص ۲۸۹).

۱۰. الشافی الجامع بين البحار والوافی = الشافی اخبار آل
 المصطفی (ص)

خراسانی به فارسی ترجمه و توسط انتشارات اسلامیة منتشر گردیده است. نیز کتابی به نام «متاع السفینة» از الهی طالخونچه ای به چاپ رسیده، که منتخبی از مطالب سفینه است).

این کتاب برای چندمین بار، با تصحیح و اضافات و تطبیق بحار الانوار چاپ کمپانی و چاپ انتشارات اسلامیة تهران، به همت انتشارات اسوه (وابسته به سازمان اوقاف و امور خیریه) در ۸ جلد، به سال ۱۳۷۴ ش منتشر شد. اما پس از چندی، مقالاتی با نام «کشتی شکسته» به قلم آقای علی محمد علوی، در نقد تصحیح آن، در مجله آینه پژوهش ش ۴۱ (دی ۱۳۷۵ ش)، ص ۴۸-۵۸ نگاشته شد و مواردی از اغلاط، تصحیف و اژه ها، اشتباه در آدرس ها، کاستی ها و افتادگی ها، لغزش ها در تحقیق و تصحیح، اشتباهات در نام کتاب ها و رجال، افزونی های نابجا، اشتباهات رسم الخطی، دگرگونی ها، خطاهای اعرابگزاری و تصرف های نابجا را بر نمود.

اینها باعث شد تا بار دیگر، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی به اشراف آقای علی اکبر الهی خراسانی به تحقیق این کتاب دست زند.

در این تحقیق، کتاب سفینه البحار با نسخه مؤلف تطبیق و مقابله گشته و حواشی وی - که پس از چاپ کتاب در حاشیه آن نگاشته بود - در این چاپ اضافه شده و مطالب سفینه با بحار چاپ کمپانی و چاپ بیروت و منابع اصلی آن تطبیق گشته و همراه با مزایای فراوان ۲ جلد آن - تاکنون به چاپ رسیده است. (جلد اول [ح-]: ۸۵۰ + جلد دوم [خ-س]: ۹۵۰ ص) این کتاب در سال ۱۳۷۶ ش، به عنوان کتاب سال برگزیده شد.

۵. فهرست احادیث بحار

با تعیین مآخذ آنها از کتب حدیث

ر. ک: بحار (چاپ جدید)، المدخل، ص ۱۷.

۶. موضوعات الاخبار من کتاب سفینه البحار سید مهدی

شمس الدین

وی در این کتاب موضوعات کتاب سفینه را بر حسب حروف الفبا مرتب گردانیده است.

دارالنشر اسلام، قم، ۱۳۷۱ ش

وزیری، ۱۲۸ ص.

۷. فهرست بحار الانوار

علامه مولی محمد باقر بن محمد تقی بن مقصود علی مجلسی

اصفهانی

(رمضان ۱۰۳۷-۲۷ رمضان ۱۴۱۰ ق)

این کتاب از پایه های اصلی بنای عظیم بحار بوده که در ۱۰۷۰ ق تالیف شده و فهرستی از احادیث کتب دهگانه اخبار شامل:

۱. خصال ۲. عیون اخبار الرضا (ع) ۳. علل الشرایع ۴. معانی

الاخبار ۵. توحید ۶. امالی (شیخ صدوق) ۷. احتجاج (احمد بن

علی طبرسی) ۸. قرب الاسناد (ابو جعفر حمیری) ۹. تفسیر (علی بن ابراهیم قمی) ۱۰. امالی (شیخ طوسی) است. این فهرست در جلد ۱۰۶ بحار، به خط علامه مندرج است.

ر. ک: الذریعة، ج ۱۶، ص ۳۷۷-۳۸۸.

۸. فهرست برخی مضامین بحار

از مؤلفی ناشناخته

ر. ک: بحار، المدخل، ص ۱۷.

۹. مستدرکات علم رجال الحدیث

علامه حاج شیخ علی نمازی شاهرودی (۱۳۳۲-۱۴۰۵ ق)

وی در این کتاب نام اعلامی را که در بحار به شکلی خاص مورد بحث و گفتگو قرار گرفته اند، بر حسب حروف الفبا مرتب گردانیده و جای آنها را در کتابهای دیگر رجالی نشان داده و رجالی را که در بحار و دیگر کتب رجالی یاد نشده، نیز ذکر نموده است.

حسینیة عمادزاده، اصفهان، ۱۴۱۲ ق، وزیری، ۱۰ جلد.

۱۰. فهرست الکتب المأخوذ منها البحار

سید محمد بن احمد حسینی لاهیجی

تاریخ تالیف: ۱۱۲۷ ق

در ۲۷ باب (به عدد حروف الفبا غیر از «ظ») که مؤلف پس از ذکر نام هر کتاب اجمالی از شرح حال مؤلف نیز می آورد.

نسخه خطی آن ضمن مجموعه ش ۶۳۵ کتابخانه مرحوم آیت الله مرعشی - قم موجود است.

(فهرست کتابخانه مرعشی، ج ۱۸، ص ۴۶).

۱۱. مستدرک سفینه البحار

حاج شیخ علی نمازی شاهرودی (۱۳۳۲-۱۴۰۵ ق)

تهران، بنیاد بعثت، وزیری، حروفی، ۱۰ جلد.

۱۲. فهرست ابواب مجلدات «مستدرک الوافی»

حاج محمد امین

تاریخ تالیف: ۱۱۸۳ ق

ر. ک: الذریعة ۲۱، ص ۷.

۱۳. کشف الرموز کتاب المزمار (جلد بیست و دوم بحار)

صادق بن حاج مسیح

تاریخ تالیف: ۱۲۴۷ ق

ر. ک: فهرست کتابخانه آستان قدس رضوی، ج ۵، ص ۳۴.

۱۴. مصابیح الانوار فی فهرس ابواب جمیع مجلدات

«بحار الانوار»

میرزا محمد عسکری تهرانی صاحب مستدرک البحار (۱۲۸۱-۱۳۷۱ ق)

(مؤلف پس از تنظیم این فهرست، به فکر می افتد تا برای

جمیع ابواب بحار نیز استدرک تدوین نماید.)

ر. ک: الذریعة، ج ۲۱، ص ۸۶.

۱۵. معجم احادیث الشیعة

سید محمد حسین حسینی جلالی

فرومند)

۲۶. هدایة الاخيار الى فهرس بحار الانوار

سید هدایت الله مسترحمی اصفهانی

مؤسسه الوفاء، بیروت، وزیری، حروفی، ۳ ج:

۴۰۵+۲۵۹+۴۲۸ ص

(این فهرست در ضمن مجلدات ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰

بحار الانوار آمده است).

۲۷. الترتیب الموضوعی لآیات القرآن الکریم (المستخرج من

بحار الانوار)

محمد جعفر امامی شیرازی

مشهد، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۵ ش.

۲۸. فهرس بحار الانوار

مرکز الدراسات والبحوث العلمية

اشراف: سید محسن خاتمی

مؤسسه البلاغ، بیروت، ۱۴۱۲ ق. وزیری، ۱۰ جلد.

این فهرست مشتمل بر: آیات، اماکن، مصادر، کتب،

اشعار، اقوام، اعلام و رجال سند است.

(مجلد تراثنا، ش ۲۹، ص ۲۵۹-۲۶۰).

د. حواشی بحار:

(مقصود از حواشی اعم از حاشیه و تعلیقه است.)

۱. حاشیه بر جلد دهم بحار

مولی محمد مهدی حجاز (م قبل از ۱۲۹۵ ق)

مدرس سطوح در مدرسه مروی-تهران

ر. ک: الذریعة، ج ۶، ص ۲۷.

۲. حاشیه بر جلد بیست و دوم بحار

سید شمس الدین محمود بن سید علی حکیم باشی حسینی

طباطبائی تبریزی (۱۲۷۰-۱۳۳۸ ق)

والد مرحوم آیت الله سید شهاب الدین مرعشی نجفی (قده)

ر. ک: اعیان الشیعة، ج ۱۰، ص ۱۰۷.

۳. حاشیه بر مجلدات مختلف بحار الانوار

سید عبدالحسین موسوی نجفی لاری (۱۲۶۴-۱۳۴۲ ق)

مجله پیام حوزه، ش ۱۶ (زمستان ۱۳۷۶ ش)، ص ۱۰ و ۲۵

۴. حاشیه و تحقیق بحار الانوار

سید میرزا محمد باقر مدرس رضوی (۱۲۷۰-۱۳۴۲ ق)

مرحوم مدرس، دوره کتاب بحار الانوار را با اغلب منابع آن

مقابله و با مرکب قرمز تصحیح و اختلاف نسخه ها را در حاشیه

ثبت نموده است.

مجله نگاه حوزه، ش ۳۳ (آذرماه ۱۳۷۶ ش)، ص ۲۲

۵. حاشیه بر بحار الانوار

آیت الله سید عبدالاعلی سبزواری (۱۳۲۸-۱۴۱۴ ق)، از

در این کتاب احادیث «بحار الانوار» و «وسائل الشیعة» و

«مستدرک الوسائل» طبق حروف تهجی ذکر شده است.

ر. ک: الذریعة، ج ۲۱، ص ۲۱۷.

۱۶. المعجم المفهرس لالفاظ احادیث البحار

اشراف: علی رضا برازش، تهران، خانه کتاب ایران،

۱۳۷۳ ش/۱۴۱۵ ق، رحلی، ۳۰ جلد (۲۲۸۰۰ صفحه).

بر این کتاب نقدی در مجله آینه پژوهش، ش ۲۸ (دی

۱۳۷۳)، ص ۸-۱۶ به قلم آقای عبدالله ابراهیمی به چاپ رسیده و

موارد کمی و کاستی و خطاهای آن روشن شده است.

۱۷. المعجم المفهرس لالفاظ احادیث البحار

مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی دفتر تبلیغات اسلامی

حوزه علمیه قم

مقدمه: احمد عابدی و محمد علی مهدوی راد

رحلی، ۱۴ جلد

چاپ این کتاب از سال ۱۳۷۲ تا سال ۱۳۷۶ ش به طول

انجامید و در حدود ۱۲۰۰۰ صفحه به چاپ رسیده است.

در این مرکز تقریباً یک میلیون و ششصد هزار فیش از بحار تهیه

گردیده است که علاوه بر الفاظ احادیث شامل:

۱۸. آیاتی که در بحار تفسیر گردیده اند (که بنام «دلیل الآیات

المفسرة فی احادیث البحار» به چاپ رسیده است).

۱۹. احادیثی که بر مبنای عددی خاص وارد شده اند (کاری

است شبیه «خصال» صدوق و «المواعظ العديدة»).

۲۰. اشعار بحار که مورد انشاء و انشاد ائمه اطهار

-علیهم السلام- قرار گرفته اند.

۲۱. اعلام بحار که شامل اسماء امکنه، رجال و قبائل (که در

ضمن اقوال و سیره ائمه طاهرین مطرح شده اند) است.

۲۲. بحار الانوار فی تفسیر المأثور بالقرآن

تنظیم: کاظم مرادخانی (م ۱۴۰۴ ق)، تهران، مؤسسه طور،

۱۴۱۱ ق. وزیری، ۲ ج: ۱۳۴۰ ص

(این کتاب معجم آیات بحار الانوار است).

۲۳. المعجم المفهرس لالفاظ عناوین ابواب بحار الانوار

کاظم مرادخانی (۱۳۶۳-۱۴۰۴ ه. ق)

انتشارات طور، تهران، ۱۳۶۵ ش. رقمی، حروفی، ۳۶۰ ص.

و نیز همو:

۲۴. معجم ابواب بحار الانوار، راد ۲ جلد به نگارش

در آورده است، که از چاپ آن اطلاعی نداریم.

۲۵. مفتاح الابواب

شیخ جواد روضه خوان اصفهانی

(تنظیم و تطبیق: سید محمود دهرسخی اصفهانی، چاپ قم،

۱۴۱۰ ق)، جیبی، سنگی، ۲۲۳ ص.

چاپخانه علمی، تهران، ۱۳۵۲ ق (به کوشش حاج میرزا احمد

مراجع تقلید نجف اشرف و از شاگردان آیات عظام: نائینی و اصفهانی و آقا ضیاء عراقی.

ر.ك: گنجینه دانشمندان، ج ۷، ص ۲۸۳.

۶. حاشیه بر بحار الانوار

سید محمد حسین طباطبایی (۱۳۲۱-۱۸ محرم ۱۴۰۲ق) صاحب تفسیر المیزان از شاگردان حضرات: نائینی، کمپانی، سید ابوالحسن اصفهانی.

۷. حاشیه بر بحار الانوار

عبدالرحیم ربانی شیرازی (م ۱۴۰۲ق) از شاگردان آیت الله بروجردی و امام خمینی. او بر کتاب «وسائل الشیعة» نیز تعلیقات و حواشی نگاشته و بر چاپ جدید بحار نیز مقدمه ای در ۲۴۲ صفحه نوشته است.

۸. حاشیه بر بحار الانوار

محمد باقر بهبودی (متولد: ۱۳۰۸ ش)

- وی بیش از هفت هزار صفحه بر چاپ جدید بحار الانوار (در ۱۱۰ جلد) تعلیقه و حاشیه نگاشته است.

هـ. ترجمه های بحار:

۱. جلد اوک

۱. ترجمه یکی از علماء هندوستان برای شاهزاده سلطان

محمد بلند اختر.

شیخ آقا بزرگ در کتابخانه سید محمد مهدی صدر نیسخه خطی آن را دیده است.

ر.ك: الذریعة، ج ۳، ص ۱۸.

(در آن گوید: ظاهر آو سلطان محمد بن محمد شاه هندی (م ۱۱۹۱ق) روشن اختر فرزند جهان شاه خجسته اختر می باشد).

۲. عین الیقین

حاج شیخ محمد تقی آقا نجفی اصفهانی (م ۱۳۳۲ق)

تهران، ۱۲۷۵ و ۱۲۹۷ق

ر.ك: الذریعة، ج ۱۵، ص ۳۷۳.

۳. کشف الاسرار

سید اسماعیل موسوی زنجانی

ر.ك: الذریعة، ج ۱۸، ص ۳.

۲. جلد دوم

۱. ترجمه یکی از دانشمندان هند برای سلطان محمد بلند اختر

نسخه خطی آن را علامه تهرانی در کتابخانه سید محمد مهدی صدر دیده است.

ر.ك: الذریعة، ج ۳، ص ۱۸ و ج ۴، ص ۸۲.

۲. جامع المعارف

شیخ محمد تقی آقاجنئی اصفهانی (م ۱۱ شعبان ۱۳۳۲ق)

تبریز، ۱۳۰۰ق

ر.ك: الذریعة، ج ۵، ص ۷۰، فهرست کتابهای چاپی فارسی، ج ۲، ص ۱۵۰۳.

۳. ترجمه رساله اهلیلیجة

وسيله یکی از دانشمندان متأخر

علامه تهرانی در کتابخانه شیخ محمد سلطان المتکلمین، نسخه خطی آن را دیده است. مؤلف احادیثی در توحید از ائمه اطهار بدان منضم نموده است.

ر.ك: الذریعة، ج ۴، ص ۸۲.

۴. ترجمه رساله اهلیلیجة

میرزا محمد رضا کلباسی اصفهانی صاحب «انیس اللیل فی شرح دعاء الکمیل»

ر.ك: الذریعة، ج ۴، ص ۸۳.

۵. ترجمه توحید مفضل

علامه مولی محمد باقر بن محمد تقی مجلسی اصفهانی (رمضان ۱۰۳۷-۲۷ رمضان ۱۱۱۰ق)

چاپ ایران، ۱۲۸۷ق

ر.ك: الذریعة ۹۱/۴

۶. ترجمه توحید مفضل

ملا محمد ظاهر قمی (م ۱۰۹۸ق) از اساتید اجازه علامه مجلسی صاحب «شرح تهذیب» و «تحفة الاخیار» و «حکمة العارفین» و ...

(با تحقیق محدث ار موسوی به انضمام پنج رساله دیگر بنام «شش رساله» چاپ گردیده است).

۷. راه خداشناسی یا خلاصه توحید مفضل (با تصاویر)

علی اصغر ققیهی

قم، کتابفروشی علامه، ۱۳۴۱ش (چاپ پنجم) رقی، ۹۵ص

۸. توحیدنامه = ترجمه توحید مفضل به نظم فارسی

شیخ اسماعیل ارومی تبریزی مسئله گو (تائب)

(الذریعة، ج ۴، ص ۴۸۸).

* جلد ششم:

۱. ترجمه یکی از دانشمندان ناشناخته

نسخه خطی آن نزد مرحوم حاج حبیب الله محسنی

(م ۱۳۶۰ق) - عموی علامه شیخ آقا بزرگ تهرانی - بوده است.

(الذریعة، ج ۳، ص ۱۹ و ج ۴، ص ۱۰۷)

* جلد هفتم

۱. ترجمه جلد هفتم بحار (امامت)

موسی خسروی

تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۵۷-۱۳۶۰ش، وزیری، ۵ج

(۱۴۵۰ص).

* جلد هشتم

۱. ترجمه سید محمد علی موسوی شمس آبادی اصفهانی (ح ۱۲۲۰-۱۲۸۸ق)
- (دانشمندان و بزرگان اصفهان، ص ۴۵۰؛ تحفة الابرار، ج ۲، ص ۵۳۰)
۲. ترجمه مولی محمد نصیر بن مولی عبدالله مجلسی (برادرزاده علامه مجلسی)
- الذریعة، ج ۳، ص ۲۰ و ج ۴، ص ۹۲
۳. مجاری الانهار
- میرزا محمد مهدی بن محمد شفیع مازندرانی استرآبادی (م ۱۲۵۹ق)

سید اعجاز حسین در «کشف الحجب» می نویسد:
چون نسخه صحیحی از بحار نزد وی نبوده، لذا دچار خطاهایی شده و در برخی موارد تاویلات نابجایی نموده است.
(الذریعة، ج ۱۹، ص ۳۵۰).
۴. ترجمه از مترجمی ناشناخته
نسخه خطی ناقصی از آن در کتابخانه آیت الله گلپایگانی به ش ۴۴۹ موجود است.
(فهرست کتابخانه گلپایگانی، ج ۲، ص ۳۰).

* جلد نهم

۱. ترجمه آقا رضی بن ملا محمد نصیر بن مولی عبدالله مجلسی اصفهانی (الذریعة، ج ۴، ص ۸۸).
۲. کشف الانوار فی فضائل سید الابرار
- شیخ محمد تقی آقاجنقی اصفهانی (م ۱۳۳۲ق)
- چاپ تهران، ۱۲۵۹ق
- (الذریعة، ج ۱۸، ص ۲۱).

* جلد دهم

۱. ترجمه مفتی میر محمد عباس لکهنوی جزایری (۱۲۲۴-۱۳۰۶ق)
- (الذریعة، ج ۴، ص ۱۱۵).
۲. ترجمه میرزا محمد علی مازندرانی شمس آبادی اصفهانی (۱۲۲۰-۱۲۸۸ق)
- (الذریعة، ج ۴، ص ۱۱۵ و تحفة الابرار، ج ۲، ص ۵۳۰)
۳. مصائب امام سوم - علیه السلام - تلخیص و ترجمه دانشمندی ناشناس از جلد دهم بحار
- نسخه خطی آن ضمن مجموعه ش ۳۰۵۹ کتابخانه مجلس شورای اسلامی موجود است.
۴. محن الابرار در ترجمه مقتل بحار الانوار
- شیخ محمد حسن هشرودی تبریزی (م ۱۳۰۴ق)
- تاریخ تألیف: ۱۲۹۲ق. چاپ تهران، ۱۲۹۵ق.
- (الذریعة، ج ۲۰، ص ۱۶۰).

۵. ترجمه جلد دهم بحار الانوار: قسم اول (تاریخ زندگانی حضرت زهرا - سلام الله علیها) محمد جواد نجفی

تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۵۴ش، وزیری، ۴۱۱ص.

۶. ترجمه جلد دهم بحار الانوار: قسم دوم (زندگانی حضرت امام حسن مجتبی - علیه السلام) محمد جواد نجفی

تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۵۵ش. وزیری، ۴۵۳ص.

۷. ترجمه جلد دهم بحار الانوار: قسم سوم (زندگانی حضرت امام حسین - علیه السلام) محمد جواد نجفی

تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۵۵ش / ۱۳۹۶ق. وزیری، ۴۰۲ص.

۸. منظور الائمة

(ترجمه و تفسیر جلد دهم بحار به نظم و نثر)

حاج میرزا احمد منظور خوانساری اصفهانی

این کتاب در ۴ جلد تنظیم شده که مؤلف آن را به نام «عمدة

المصائب و زبدة النوائب» تلخیص نموده و در ۱۳۱۰ق با تقریظ

آقاجنقی اصفهانی و ملا محمد حسین کرمانی، در دو جلد به چاپ

رسانیده است.

(الذریعة، ج ۲۳، ص ۸۱).

۹. ترجمه به زبان اردو

سید حامد حسین فیض آبادی جنفوری

در ۳ جلد:

الف. مجالس الابرار (زندگانی حضرت زهرا)

تقریظ: سید ابوصاحب رضوی کشمیری

چاپ هند، ۱۳۱۱ق

(الذریعة، ج ۱۹، ص ۳۵۷).

ب. محاسن الابرار (زندگانی امام مجتبی - علیه السلام)

چاپ هند، ۱۳۱۶ق

(الذریعة، ج ۲۰، ص ۱۲۵).

ج. مصائب الابرار (زندگانی امام حسین - علیه السلام)

چاپ هند

(الذریعة، ج ۲۱، ص ۷۳).

۱۰. ترجمه به زبان اردو

سید طیب موسوی جزایری

در ۳ جلد:

۱. سوانح الزهراء

۲. سوانح کربلا

۳. سوانح شام

(مستدرک اعیان الشیعة، ج ۱، ص ۲۹۹).

۱۱. مصائب الأبرار
(ترجمه جلد دهم بحار به زبان اردو)
حکیم سید حسین گریان لکهنوی
چاپ هند
(الذریعة، ج ۲۱، ص ۷۴).
- * جلد یازدهم
۱. ترجمه جلد یازدهم بحار الانوار - قسم اول
(زندگانی امام سجاد و امام باقر - علیهما السلام -)
موسی خسروی، تهران، اسلامیة، ۱۳۵۵ ش / ۱۳۹۶ ق.
وزیری، ۲۶۷ ص.
۲. ترجمه جلد یازدهم بحار الانوار - قسم دوم
(زندگانی امام صادق - علیه السلام -)
موسی خسروی، تهران، اسلامیة، ۱۳۵۵ ش
۳. ترجمه جلد یازدهم بحار الانوار
(زندگانی امام کاظم علیه السلام)
موسی خسروی، تهران، اسلامیة، ۱۳۵۵ ش
وزیری، ۳۰۰ ص.
- * ترجمه جلد دوازدهم
۱. ترجمه جلد ۱۲ بحار الانوار - قسم اول
(زندگانی حضرت علی بن موسی الرضا - علیه السلام -)
موسی خسروی، تهران، اسلامیة، ۱۳۵۶ ش / ۱۳۹۸ ق.
وزیری، ۳۰۶ ص
۲. ترجمه جلد ۱۲ بحار الانوار - قسم دوم
(زندگانی امام جواد و عسکریین - علیهم السلام -)
موسی خسروی، تهران، اسلامیة، ۱۳۵۶ ش / ۱۳۹۸ ق.
وزیری، ۳۰۰ ص
۳. ترجمه حیاة الرضا - علیه السلام -
سید اسماعیل موسوی زنجانی
(ترجمه و تلخیص جلد ۱۲ بحار بوده، که به نام احتشام
السلطنة نگارش یافته است)
(الذریعة، ج ۱۸، ص ۱۳).
- نسخه خطی آن به ش ۵۵۲ در کتابخانه مجلس موجود بوده و
تاریخ نگارش آن ۱۳۰۹ ق است.
- * جلد سیزدهم
۱. ترجمه یکی از دانشمندان هند به درخواست «پادشاه بیگم»
همسر سلطان نصیرالدین حیدر
(الذریعة، ج ۴، ص ۹۲).
۲. ترجمه جلد سیزدهم بحار
میرزا علی اکبر ارومی
(الذریعة، ج ۴، ص ۹۲).
۳. کتاب الغیبة
- شیخ حسن بن محمد ولی ارومی (ق ۱۳ هـ)
(آن را برای محمد شاه قاجار ترجمه کرده است).
تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۶۱ ش. وزیری، ۸۳۸ ص.
۴. مهدی موعود
(ترجمه جلد سیزدهم بحار)
ترجمه، مقدمه، پاورقی و فهارس از: علی دوانی
چاپ بیستم، تهران، دارالکتب الاسلامیة، ۱۳۶۱ ش.
وزیری، ۱۲۶۳ ص.
(این کتاب بهترین ترجمه جلد سیزدهم است).
- *
۵ و ۶. «بغیة الطالب فی من رأی الامام الغائب» از حاج شیخ
محمد باقر بیرجندی (۱۲۷۶-۱۳۵۲ ق) و «العقبی الحسان فی
تواریخ صاحب الزمان» از حاج شیخ علی اکبر نهاوندی
(م ۱۳۶۷ ق) - هر دو به فارسی - ترجمه و مستدرک جلد سیزدهم بحار
محسوب می شوند.
- * جلد چهاردهم:
۱. آسمان و جهان
(ترجمه کتاب «السماء و العالم» بحار)
محمد باقر کمره ای (۱۳۲۰-۱۴۱۶ ق)
تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۵۱ ش. وزیری، ۱۰ ج:
۳۰۰ ص.
۲. ترجمه جلد چهاردهم بحار
مرحوم آقاجنی اصفهانی (م ۱۳۳۲ ق)
(الذریعة، ج ۳، ص ۲۲).
۳. نجم العلوم فی معرفة النجوم
(ترجمه دو باب از کتاب «السماء و العالم»)
سید محمد مرتضی حسینی جنفوری (م ۱۳۳۳ ق)
(الذریعة، ج ۲۴، ص ۷۰).
۴. ترجمه جلد ۵۶ بحار الانوار
(قسمتی از «السماء و العالم»)
نقیسه فیاض بخش
* جلد پانزدهم:
۱. بحر المعارف و الانوار فی ترجمة المجلد الخامس عشر من
کتب البحار (فی الايمان و الکفر)
آقاجنی اصفهانی شیخ محمد تقی بن شیخ محمد باقر بن شیخ
محمد تقی (صاحب «هدایة المسترشدين»)
چاپ اصفهان، ۱۲۹۶ ق. رحلی، ۱۸۷ ص (به خط حسین بن
ابی القاسم)
۲. اخلاق اسلامی
(ترجمه قسمت دوم جلد ۱۵ بحار)
محمد باقر کمره ای (۱۳۲۰-۱۴۱۶ ق)

هجرت رفته اندر ماه شوال» فارغ گشته و نخستین بار در ۱۳۶۲ق به چاپ رسیده است.

(الذریعة، ج ۸، ص ۱۴۸، گنجینه دانشمندان، ج ۲، ص ۳۴۱)
نیز برادر بزرگوارش مرحوم حجة الاسلام والمسلمین حاج شیخ مرتضی انصاری (۱۳۲۳-۱۳۹۲ق) - که محدثی مشهور و واعظی کم نظیر و معروف بود - بیش از سی هزار حدیث از احادیث بحار را در حفظ داشت و گلچینی از احادیث آن را در چهار دفتر قطور نگاشته و مخطوط مانده است.

(گنجینه دانشمندان، ج ۲، ص ۳۳۹-۳۴۰ و آثار الحجة، ج ۲، ص ۱۴۴ و رجال قم، ص ۱۵۸).

۴. ترجمه جلد هفدهم بحار (کتاب الروضة)
سید عبدالحسین رضایی، تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۵۸ش. وزیری، ۴۴۴ص.

۵. ترجمه جلد هفدهم بحار
(در مواظ امامان - علیهم السلام -)
موسی خسروی، تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۶۲ش. وزیری، ۴۰۷ص.

۶. ترجمه قصه «بلوهر و بوذاسف»
علامه محمد باقر مجلسی اصفهانی (۱۰۳۷-۱۱۱۰ق)
این ترجمه در «عین الحیة» ص ۲۷۶-۳۴۱ نقل شده است.
(همین ترجمه را سید قریش بن محمد قزوینی حسینی (م ۱۲۶۰ق) در «حیات الارباب» نقل کرده است).

۷. ترجمه سید علیرضا ریحان الله یزدی
چاپ تهران، ۱۳۵۵ق
(الذریعة، ج ۱۷، ص ۲۷۰).

۸. ترجمه، تحقیق و بررسی: سید ابوطالب میر عابدینی
تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۶۶ش. رقی، ۱۴۴ص.

۹. تهذیب حکایت «بلوهر و بوذاسف»
علامه سید محسن امین عاملی (م ۱۳۷۱ق) صاحب «اعیان الشیعة»
(الذریعة، ج ۴، ص ۵۱۵).

(در جلد ۱۷، ص ۹۷ از آن به «قصه کسری و بهرام» یاد می شود)
۱۰. ترجمه حاج غلامعلی بها و نگری هندی (م ح ۱۳۶۷ق)
به گجراتی

(الذریعة، ج ۳، ص ۱۴۹).

۱۱. ترجمه محمد ثقلین کاظمی - به اردو
مقدمه: سید حسین عارف نقوی، چاپ پاکستان، تذکره
علمای امامیه پاکستان، ص ۲۷۲.

*** جلد بیست و دوم**
۱. حجج از دیدگاه اهل بیت - علیهم السلام - (ترجمه و تهذیب،
جلد ۹۹ چاپ جدید)، سید محمدرضا علم الهدی.

تهران، کتابخانه مسجد ولی عصر، ۱۳۵۴ش
وزیری، ۳۱۲ص

۳. ترجمه جلد پانزدهم بحار الانوار
مترجم: عزیزالله عطاردی قوچانی
۴. ترجمه بحار الانوار

(ترجمه قسمت چهارم ج ۱۵ بحار)
سید ابوالحسن موسوی همدانی
مقدمه: سید احمد میرخانی (م ۱۴۱۵ق)

تهران، کتابخانه مسجد ولی عصر، ۱۳۶۴ش
وزیری، ۴۰۶ص

۵. شیعه در پیشگاه قرآن و اهل بیت - علیهم السلام -
(ترجمه قسمتی از ج ۱۵ بحار)
مترجم: علی تهرانی، تهران، کتابخانه ولی عصر، ۱۳۵۶ش.

وزیری، ۵۳۵ص

*** جلد شانزدهم**

۱. ترجمه جلد شانزدهم بحار

محمد باقر کمره ای (۱۳۲۰-۱۴۱۶ هـ. ق)
تهران، کتابفروشی اسلامیة، ۱۳۶۵ش
ج ۱ (آداب معاشرت): ۳۷۲ص

ج ۲ (آداب و سنن): ۲۵۰ص

*** جلد هفدهم**

۱. جواهر المواظ

سید محمد هاشم یزدی طباطبایی
چاپ اصفهان

۲. حقایق الاسرار فی ترجمه سبع عشر البحار
شیخ محمد تقی آقا نجفی اصفهانی (م ۱۳۳۲ق)

شیراز، چاپخانه نور، ۱۳۳۰ش. رقی، ۱۳۰ص (بدون
حکایت بلوهر و بوذاسف)

(علامه تهرانی در الذریعة، ج ۷، ص ۲۹، نام آن را «حقایق
الاسرار» می نویسد، اما در نسخه چاپی اشاره ای به این نام نشده و
حقایق الاسرار را در شرح زیارت جامعه از همو دانسته که در
۱۲۹۶ق به چاپ رسیده است).

۳. درج گهر (دریای نور)

در وصایای حضرت پیغمبر - صلی الله علیه و آله - به ابوذر
- رضوان الله علیه -

حاج شیخ محمد علی انصاری قمی (۱۳۲۹-۷ صفر ۱۴۰۵ق)
چاپ بیستم: قم، ۱۴۰۴ق. وزیری، ۱۷۰ص.

مترجم محترم ابتدا احادیث را به فارسی ترجمه کرده و سپس
آنها را به نظم در آورده است. تعداد ابیات کتاب در حدود سه هزار
شعر و بر وزن منظومه «خسرو شیرین» نظامی است.

مترجم از نظم آن در «هزار و سیصد و شصت و یکم سال، ز

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی